

Les conurbacions ciutadanes i suggerències amb motiu de l'expansió barcelonina*

Pau VILA i DINARÉS

No vinc pas a tractar un tema d'investigació com han fet els col·legues que m'han precedit en aquesta sessió acadèmica intercomarcal, sinó a exposar reflexions de geògraf dins el caràcter que a escala regional tenen aquestes assemblees.

Fa prop de quaranta anys que un article meu titulat *Terrassa i Sabadell germanes* motivà que un bon amic i compatrici em manifestés el seu disgust per l'agermanament geohistòric que jo havia presentat de les dues ciutats en aquell article, inspirat en el fons per la tendència urbanística que ambdues presentaven entre sí, malgrat les diferències localistes que aleshores hi predominaven.

Ahir llurs caserius es trobaven a vuit quilòmetres l'un de l'altre; avui la distància només és de quatre. Aquesta aproximació, en vies de reduir-se, de convertir-se en una conurbació, ha originat la idea d'una comunitat de serveis que ja està en curs de realitzar-se. L'Estat, bo i reconeixent-ho i aprovant-ho, ha començat per fundar a mig camí de les dues ciutats un gran Institut d'Educació Mitjana, en el qual s'agermanaran les generacions futures. En curs de construcció s'hi troben ja altres edificis per serveis municipals comuns. Cal esperar que prompte s'hi obri un gran parc. Estan en vies d'una germanor real, sense però, que ni Sabadell ni Terrassa puguin perdre res de llur personalitat pròpia. La meua interpretació d'una quarantena d'anys enrera està pròxima a ésser superada.

El desplegament urbanístic modern és propens a la conjunció de municipis veïns: per no citar-ne d'altres, recordem els casos de Barcelona i l'Hospitalet; de Ripollet i Cerdanyola; de Santa Coloma-Sant Adrià i Badalona, etc. Aquesta tendència a la conurbació cal aprofitar-la per a la coordinació de serveis sota autoritats pròpies, iguals dins les comunitats que s'estableixin, sense predomini unilateral de cap mena, qualsevol que pogués ésser la desigualtat demogràfica de les entitats municipals acoblades.

És de doldre que les susdites conurbacions s'hagin produït sense un pla premeditat. D'aquesta imprevisió en resulten compenetracions caòtiques obstaculitzadores de la vialitat i entorpidores de molts altres serveis municipals, o sobrepassades en llurs serveis comuns. Això ha fet que per tal d'evitar-ho i àdhuc corregir-ho, s'hagi recorregut a l'estudi i establiment de plans urbanístics generals, amb el suport dels poders públics, bo i enfocant les necessitats i les activitats humanes dels municipis corresponents amb els problemes econòmics i financers que plantegen, de cara al futur.

Barcelona ha tractat de fer-ho en un pla supercomarcal, obligada per la concentració demogràfica d'ella i del seu veïnatge. Aquesta és avui la tendència humana a aglomerar-se en les urbs d'activitats múltiples, superficialment irradiadores però en realitat promotores de moviments de convergència. Els resultats són la massificació d'una societat desfiguradora de la convivència, destorbadora de la família, negligidora de l'home.

Aquests fenòmens geodemogràfics van tan de pressa que els plans ben intencionats dels poders públics sovint són superats abans que es realitzin o abans que s'acabin. És el que ha passat amb el pla comarcal barceloní de l'any 1953, que comprenia 25 municipis. Cal recordar que aquest pla fou publicat l'any 1954 sota els auspicis de la Comissió Superior d'Ordenació Provincial, per l'Oficina d'Estudis de l'Ajuntament de Barcelona, amb el títol de *Plan de Ordenación de Barcelona y su Zona de Influencia*. El tal pla s'ha vist notablement sobrepassat, quasi abans que pogués iniciar-se, degut a les onades humanes anuals que han complicat les perspectives urbanístiques per tardança en la consecució dels mitjans necessaris per a realitzar-les. Hom s'ha vist obligat a estudiar i projectar un pla de més envergadura, emmarcat en certa forma en la vasta zona que se'n digué el «vuit ferroviari», estesa de la Tordera a Calafell —per no dir de Blanes al Vendrell—. El susdit pla abarca 169 municipis sota el títol absurd de *Plan para la Descongestión de Barcelona*, i els tres volums que hi ha impresos al respecte, fins ara han restat sense veure pròpiament la llum pública, com sol dir-se. Amb l'extensió, vastitud i transcendència possible d'aquesta zona geourbana, —que Jacques Ribaud qualificaria de «constel·lació urbanística»—, la qual afebliria sens dubte les comarques veïnes per l'atracció que exerciria sobre llurs habitants, —quan l'interès humà i econòmic ha d'ésser de vigoritzar el camp a fi d'evitar el despoblament—, ha originat reaccions en contra pel fet de la parcialitat de la seva ben pensada estructura, de la qual gaudirien aquelles terres baixes del litoral i del prelitoral catalans. De moment sembla que en espera d'una planificació més generalitzada, la utilització dels estudis realitzats serà aplicada solament al Barcelonès i la seva rodalia, és a dir, als 25 municipis del primer pla. En aquest cas seria de desitjar que el directori del pla es constituís per delegació directa en forma d'una comunitat confederativa dels municipis afectats. Podria ésser a manera d'una organització pilot per a futurs planejaments supercomarcals, als quals un dia o altre caldrà recórrer a escala regional.

Dins el concepte modern de la Geografia aplicada, i de cara a l'esdevenidor, cal pensar en la promoció de coordinacions intercomarcals per a l'establiment de serveis i d'interessos comuns, en vistes a les comunicacions, als serveis de llum i d'aigua, a les concentracions culturals i llurs funcions dispersives, a la desruralització del camp, anhels i àdhuc realitats que ja estan en l'ambient de les persones dirigents responsables. A l'efecte, dins el criteri administratiu «provincial», que no encaixa en les realitats territorials geogràfiques, però amb una orientació més generalitzada que la dels plans susdits, l'any 1959 hom publicava el *Plan General de Ordenación de la Provincia de Barcelona*, amb la col·laboració, com pels anteriors, dels tècnics de l'Ajuntament i de la Diputació. També ha servit de ben poca cosa.

Ja que he esmentat la metàfora estel·lar de l'urbanista francès, en un sentit parcial, per què no pensar, en resum, com finalitat general de totes les coordinacions urbanístiques possibles en la formació d'una *galàxia* catalana de ciutats, viles i pobles? És a dir, en una urbanització total de Catalunya. No seria pas la primera vegada que es plantegés, puix que existeix un «Pla Regional», publicat l'any 1932 per la Generalitat de Catalunya amb el títol de *El Pla de distribució en zones del territori català (Regional Planning)* redactat pels germans Nicolau M.^a i Santiago Rubió Tudurí, arquitecte i enginyer, respectivament.

Esteve de Corbera, ciutadà honorat de Barcelona, en la seva *Cataluña ilustrada* (1629), escrivia: «Quasi totes les muntanyes de Catalunya estan habitades i cultivades, són sempre verdes i belles, que agraden i admiren als que les veuen. Tota ella, *Catalunya apareix com una sola població*, puix a penes hi ha distàncies sense que n'hi hagi». Per què no fer que la visió d'aquell escriptor sis-centista, un tant hiperbòlic pel seu temps, esdevingui real?

El Principat, pel tramat dels homes a través de l'ordit del relleu, al llarg de la Història ha acabat per constituir una regió econòmica. Avui aquest tipus de concentració regional té un valor mundial en les organitzacions econòmiques dels Estats.

De municipi en municipi, de comarca en comarca, de «província» en «província», una **ordenació territorial catalana** s'imposa —com s'ha escrit suara en una publicació de la Cambra Oficial de Comerç i Indústria de Barcelona. És el camí d'una Catalunya urbanitzada, de la **Catalunya-Ciutat** futura.

* Aquest article i el següent són resums mecanografiats per l'autor de dues conferències pronunciades a la Fundació Bosch i Cardellach, de Sabadell. Els originals han estat cedits per la dita institució sabadellenca.